
NAGY KRISZTINA

A takarékszövetkezetek konszolidációjának gyakorlati problémái

A magyar gazdaság 1989-90-ben mély, elhúzódó recesszióba került, melynek hatása csak mintegy 18-24 hónapos késéssel, 1991 és 1992 fordulóján jelentkezett a bankrendszerben, s ezáltal a bankok is válsághelyzetbe kerültek. Ez a válság a takarékszövetkezeti szférában is érezte hatását. Több takarékszövetkezet került csődhelyzetbe, pl. Szil és Vidéke, Heves és Vidéke, Gávavencsehő Takarékszövetkezet.

A konszolidáció szükségessége, okai ¹

Az a tény, hogy 1992-től kezdve számos hazai pénzintézet jutott a technikai, sőt többen a tényleges fizetéképtelenség stádiumába, sokakat meglepetésként ért. Az előidéző okok nagymértékben hasonlóak azokhoz, amelyek a fejlett ipari országokban is konszolidációs lépéseket tettek szükségessé.

A magyar bankrendszer gazdasági - pénzintézeti környezetére jellemző volt :

- ◆ rövid idő alatt több ezer új kisvállalkozás jelent meg a piacon, melyek nagy része nem rendelkezett elégséges saját tőkével, nem volt a piacról kellő áttekintése, üzleti ismerete;
- ◆ gazdasági-jogi szabályozási rendszer hézagos volt ill. nem voltak kellő összhangban egymással;
- ◆ a számviteli és az adószabályok lehetővé tették a valójában be nem folyt kamatok eredményként való kimutatását, így a mérlegben kimutatott tőke egy része soha nem létezett;
- ◆ az igazságszolgáltatás problémáit kihasználva az adósok jelentős hányada menekült perekbe a fizetés elől, s ennek következtében tízmilliárdos követelések fagytak be;
- ◆ a kétszintű bankrendszer kialakítása mesterségesen történt, azaz az ügyfélkört és a korábban az MNB által nyújtott hitelek szétosztották az "utódbankok" között, amelyek tartalékokat e hitelekkel együtt nem kaptak, s nem került sor az egységes bankpolitika kidolgozására és végrehajtására sem;
- ◆ a bankhitelek kamatát magasan tartotta az infláció, a jelentős kockázat, a banki infrastruktúra fejlesztési igénye, a költségvetés növekvő hiteligénye;

¹ Dr. Rusznák Tamás: Gondolatok a bankkonszolidációról Bankvilág 96/4

- ◆ az elhúzódó gazdasági recesszió, a magas hitelkamatok, a keleti piacok összeomlása miatt csökkent a pénzüintézetek adósainak hitel-visszafizetési képessége, amit a kinnlevőségek kockázat szerinti megoszlása is jól tükröz:

A pénzüintézeti rendszer követelésállományának alakulása / Mrd Ft /

Megnevezés	1992.XII.31.	1993.XII.31	Index (%)
1. Problémamentes	1451	1661,5	114,5
2. Átlag alatti	38,7	81,5	210,6
3. Kétes	63,2	83,7	132,4
4. Rossz	84,5	186,3	220,5
5. Összes minősített (2+3+4)	186,4	351,5	188,6
6. Összesen (1+5)	1637,4	2013	123
7. 5:6 (%)	11,4	17,5	

1. Táblázat

MNB Éves Jelentés 1993

A táblázatból kiolvasható, hogy míg a problémamentesnek minősített követelésállomány 1993-ra 210,5 Mrd Ft-tal, 14,5 %-kal nőtt; addig az összes minősített állomány 165,1 Mrd Ft-tal, 88,6 %-kal emelkedett, a rossznak minősített követelések összege pedig több mint megduplázódott.

A Takarékszövetkezetek esetében a helyzet még rosszabb volt.

A Takarékszövetkezetek követelésállományának alakulása / MFt /

Megnevezés	1992.XII.31.	1993.XII.31	Index (%)
1. Problémamentes	97.796	109.344	111,8
2. Átlag alatti	2.166	2.744	126,7
3. Kétes	2.592	2.952	113,9
4. Rossz	1.230	7.457	606,3
5. Összes minősített (2+3+4)	5.989	13.153	219,6
6. Összesen (1+5)	103.786	135.650	130,7
7. 5:6 (%)	5,8	9,7	

2. Táblázat

Bankvilág 94/4

A takarékszövetkezeti szférában a problémamentes állomány növekedése csak 11,8 %-os (11548 MFt) volt, a rossznak minősített követelésállomány nagysága pedig hatszorosára nőtt.

- ◆ a szűkülő piacon, az élesedő versenyben az elérhető kamatmarge csökkent, a bankok jövedelmezősége fokozatosan romlott;
- ◆ a hazai tulajdonú pénzüintézetek fokozatosan romló versenypozícióba kerültek a külföldi tulajdonú pénzüintézetekkel szemben;
- ◆ a magas kockázat és a kevés alternatív befektetési lehetőség miatt a lakossági és vállalati megtakarítások hosszabb időn keresztül a pénzüintézeti rendszerbe

áramlottak, időlegesen elfedve a problémákat és magas szinten tartva a pénzügyi rendszer egészének likviditását;

- ◆ a magas likviditás azonban nem volt előnyös, a potenciális hitelfelvevők hitelképtelensége, a vállalkozás-hitelezés nagy kockázata miatt a forrásokból mindinkább csak a költségvetést tudták hitelezni;
- ◆ a felszámolási hullám miatt jelentkező magas tőkekereslettel szemben alacsony tőkekínálat állt, mely a pénzügyi hitelek fedezeteit drasztikusan leértékelte;
- ◆ a hitelezési korlátok, kamatplafonok felszabadítása előbb történt, mint hogy a gazdasági folyamatok kiszámíthatósága, a pénzügyi intézetek minősítési, ellenőrzési rendszere reális esélyt adhatott volna a potenciális veszteségek hatékonyabb elkerülésére.

A pénzügyi intézetek egymást követő válsága, fizetési képtelenné válása, a betétesek bizalomvesztése, a pénzügyi intézetek természetes összekapcsoltsága miatt a teljes pénzügyi-gazdasági rendszer összeomlásához vezethet, s ezt a Kormány egyetlen országban, így Magyarországon sem engedheti meg.

Bankkonszolidáció nélkül tehát az a veszély fenyegetett, hogy az egyes pénzügyi intézetek

- ◆ csökkenő mértékben és magasabb kamattal lesznek csak képesek forráshoz jutni,
 - ◆ likviditása és jövedelmezősége romlik,
 - ◆ hitelezési aktivitása csökken,
- valamint megrendül a hazai pénzügyi rendszerben ill. a magyar gazdaságban a bizalom.

A konszolidáció célja, végrehajtása ²

A konszolidáció célja tehát a betétesek bizalmának fenntartása, a pénzügyi intézet működésének helyreállítása, a problémák tovagyrűzésének megakadályozása.

Ezen belül:

- ◆ a bankok tőkehelyzetének stabilizálása, tartalékhiányának megszüntetése,
- ◆ integrált bankinformatikai rendszerek létrehozatala,
- ◆ a veszteséget hordozó eszközök portfólión belüli növekedésének, ill. az ehhez kapcsolódó céltartalék igény növekedésének megállítása, majd csökkentése,
- ◆ a bankok versenyképességének javítása,
- ◆ a kockázatkezelés hatékonyságának növelése,
- ◆ a privatizáció előkészítése.

² Balassa Ákos: A bankrendszer konszolidációjának utolsó szakasza Bankszemle 94/3

A konszolidáció lebonyolítása több lépésben történt.

A./ Állami garanciavállalás

Első lépésként 1991-ben, a kereskedelmi bankok által 1987-ben az MNB-től örökölt és kétesnek minősített hitelek összegének mintegy felére, 10,3 Mrd Ft értékben, az *állam garanciát vállalt*. A garanciavállalás célja a veszteségek állam és bankok közötti megosztása volt.

B./ Hitelkonszolidáció

1992-ben került sor a bankkonszolidáció második fázisának tekinthető *hitelkonszolidációra*. A konszolidáció a 7,25 %-nál rosszabb tőkemegfelelési mutatóval rendelkező bankokra terjedt ki, így a konszolidációban 14 kereskedelmi bank és 68 takarékszövetkezet vett részt.

A konszolidáció keretében az állam megvásárolta a bankok részéről felkínált „rossz” követeléseket, ezekért 20 éves lejáratú, a hitelkövetelések után a piacihoz közelálló kamatozású („A”-kötvény), a kamatkövetelésekre pedig ehhez képest fele kamatlábú („B”-kötvény), forgatható állami értékpapírokkal fizetett. A kereskedelmi bankok és a Takarékszövetkezetek eredetileg 150,3 Mrd Ft-nyi rossz minőségű hitelt ajánlottak fel megvételre, ebből 28,5 Mrd Ft-ot az állam képviselői további 16,9 Mrd követelést pedig az eladók vontak vissza, miután megismerték a hitelkonszolidáció végleges feltételeit. Tehát a pénzügyi kormányzat az eladásra felkínált kinnlevőségekből 104,9 Mrd Ft - takarékszövetkezetek nélkül 102,5 Mrd Ft - összegű követelést fogadott be, 80 Mrd Ft értékben. Ezen túl egyes bankok helyzetének rendezése során további, több mint 10 Mrd Ft kötvénykibocsátás történt.

A hitelkonszolidáció azonban több hiányossággal rendelkezett:

1. A hitelkonszolidáció részleges volt, csak a rossznak minősített követeléseket vette figyelembe. A befektetéseket és más kinnlevőségeket a konszolidáció nem érintette.
2. Túlzott mértékű kötvénykibocsátás történt, mivel a hitelköveteléseket az indokoltnál magasabb áron vették meg, ugyanis nem kellő mértékben vették figyelembe a már megképzett kockázati céltartalék mértékét.
3. A költségvetés terheinek mérséklése céljából magas hitelkonszolidációs díjat kívántak megállapítani. Valamint a „B”-kötvények kamatlába az „A”-kötvényekének csak 50 %-át tette ki.

Az 1993. évi bankkonszolidáció előkészítése során, ezért eltörölték a hitelkonszolidációs díjat és kicserélték a „B”-kötvényeket „A”-típusúra.

4. Az állam által megvásárolt követelések hatékony kezelése nem megoldott. A banki hitelek konszolidációját nem követte az érintett életképes adósok pénzügyi helyzetének rendezése.

Kedvezően értékelhető viszont, hogy a konszolidáció eredményeként a bankok rossznak minősített portfóliója jelentősen csökkent, tőkehelyzetük javult és 1993. évi működőképességük fennmaradt.

Az 1992. évi hitelkonszolidáció révén átmenetileg javult ugyan a bankok TMM-ja, de a gazdasági visszaesés folytatódása, a jelentős számú csőd- és felszámolási eljárás, az export visszaesése miatt a bankok ügyfélkörében nem következett be számottevőbb javulás. Mindez oda vezetett, hogy a bankok portfóliója tovább romlott. 1993 végére a bankok portfóliójának minősége hasonló képet mutatott a hitelkonszolidáció előtti állapothoz, mivel az összes kihelyezésen belül a minősített állomány részaránya ismét 17 %-ot tett ki.

Az eredeti elgondolás szerint a rossz követeléseket a piaci szereplők vásárolták volna meg. Mivel erre nem volt lehetőség, világossá vált, hogy elkerülhetetlen egy újabb állami konszolidációs akció, s erre 1993 végén került sor. Ez már alapvetően bankkonszolidáció (feltökésítés) volt, amit azonban megelőzött egy kiegészítő portfóliótisztítás.

C. / Vállalatorientált banki portfóliótisztítás³

Az állam 1993-ban a bankoktól az általuk 1992. dec. 31-ével rossznak minősített követeléseken túlmenően egyes - általa megjelölt - vállalatok hiteleit is megvásárolta, abban az esetben is, ha azokat a pénzintézetek csak később vagy egyáltalán nem minősítettek rossznak. A kormány 12 többségi állami tulajdonban levő ipari nagyvállalatot „nemzetgazdasági fontosságúnak” minősített, és úgy döntött, hogy enyhíti pénzügyi terheiket. Előbb elengedték vagy átütemezték az állammal szembeni adósságuk egy részét, majd az állam 1993 végén hitelkonszolidációs kötvények ellenében megvásárolta a hitelező pénzintézetektől a 12 közül 11 nagyvállalattal szembeni követeléseiknek tekintélyes részét. Ugyanilyen tartalmú döntést hozott a kormány még 3 többségi állami tulajdonban levő vállalattal, valamint a MÁV-val szemben fennálló bankkövetelések megvásárlásáról.

Az állam a bankkonszolidációban részt nem vevő bankoktól hasonlóképpen megvásárolta meghatározott élelmiszer-ipari vállalatokkal szembeni követeléseik jelentős részét, valamint megvásárolta a bankoktól a mezőgazdasági vállalkozásokkal szemben az aszály miatt behajthatatlanná vált követeléseiket.

³ Dr. Botos Katalin: Elvesz(t)ett illúziók

E banki portfóliótisztítás keretében az állam az érintett pénzüzeteknek összesen 57 Mrd Ft összegű hitelkonszolidációs kötvényt adott át.

D./ Bankkonszolidáció

Harmadik ütemben, 1993-ban történt államkötvény-appointtal, valamint alárendelt kölcsöntőke nyújtásával az *újrátőkésítés*, azaz a bankkonszolidáció. A bankkonszolidáció módszerének megválasztását alapvetően meghatározta az IMF és a Világbank közös küldöttségének ajánlása. A módszer lényege az, hogy a pénzüzeteknek előbb teljeskörűen és a nemzetközi normák tekintetbevételével újra kell minősíteniük eszközeiket; ezt követően 1993. december 31-ig teljesen meg kell képezniük az új minősítésnek megfelelő kockázati céltartalékokat; s a veszteséget a tőke csökkenése terhére kell fedezni. A negatív tőke kialakulását megelőzi, ill. a „szükséges” pozitív tőke létrejöttét biztosítja az állam által végrehajtott tőkeemelés.

A újrátőkésítési módszer hátránya, hogy alkalmazása révén tovább nő az állam tulajdoni részesedése a bankokban, viszont előnye, hogy ehhez egyértelműbben és szervezettebben kapcsolható a bankok szervezeti-, irányítási-, működési rendszerének felülvizsgálata és korszerűsítése.

A bankkonszolidáció lebonyolítása

1993 júliusában 23 pénzüzet jelezte az MNB felé, hogy valószínűleg részt kíván venni az újrátőkésítésben. A PM hivatalosan augusztusban kérte fel a pénzüzeteket, hogy nyilatkozzanak a konszolidációban való részvételi szándékukról, ekkor 16 pénzüzet jelentkezett. A részvételre elfogadott bankokkal a PM részvételi megállapodást kötött. A megállapodás alapján az érintett bankok belső adatai hozzáférhetővé váltak, és az állam jogot kapott a bank átvilágítására. Az átvilágítás során megítélték a bank helyzetét és jövőjét, ajánlásokat tettek a belső szervezeti-, irányítási-, működési rendszer kidolgozására.

A bankok feltőkésítése két szakaszban történt:

◆ első szakasz

1993 decemberében, a szeptember 30-i tényadatok alapján, a bankokat a 0 %-ot kismértékben meghaladó tőkemegfelelési mutató eléréséig tőkésítették fel. A bankok feltőkésítését állami tulajdonszerzéssel, azaz hitelkonszolidációs kötvények átadásával érték el. A konszolidáció első szakasza 8 pénzüzetet érintett, s az állam összesen 130 Mrd Ft értékű konszolidációs kötvényt adott át a pénzüzeteknek. Az alaptőke emelése nyomán az állami tulajdon részesedése a jegyzett tőkében az érintett 8 bank

közül 7-ben elérte vagy meghaladta a 75 %-ot. A 8 érintett banknál összesen 114,4 Mrd Ft tőkeemelésre került sor. Az állam ezen túlmenően 1,9 Mrd Ft értékben vásárolt részvényeket a bankok azon tulajdonosaitól, akik e szándékukat kifejezésre jutatták, valamint 5 Mrd Ft alárendelt kölcsöntőkét nyújtott a konszolidációban részt nem vevő Országos Takarékpénztárnak.

◆ második szakasz

A második szakasz lebonyolítására 1994. II. negyedévében került sor, az 1993. december 31-i adatok alapján. Ebben a szakaszban az állam további tulajdont szerzett, majd meghatározott szint felett alárendelt kölcsöntőkét nyújtott, s mindkettőt hitelkonszolidációs kötvények átadása útján valósította meg. A nagybankok és a Takarékbank esetében a feltőkésítés mértékét 8 %-ban határozták meg, mégpedig oly módon, hogy 1994 májusában, a részvénytőke állam általi emelése révén a bankok tőkemegfelelési mutatója az 1993. december 31-i adatok alapján 4 %-ra emelkedett, majd ezen túl 1994 végéig az állam további, mintegy 4 % mértékig alárendelt kölcsöntőkét bocsátott a bankok rendelkezésére. A pénzügyintézetek e második lépés keretében a - feltőkésítés feltételeként - konszolidációs programokat dolgoztak ki, amelyekben előirányozták irányítási, szervezeti és működési rendszerük korszerűsítését, gazdálkodásuk hatékonyságának javítását. E programokat a bankok közgyűlései hagyták jóvá, a teljesítést az állam mint meghatározó tulajdonos folyamatosan ellenőrzi.

A takarékszövetkezeti integráció, valamint a takarékszövetkezetek konszolidációja

Az Állam döntést hozott arról, hogy a bankok stabilitásának megerősítését szolgáló állami konszolidációba az Integrációban résztvevő azon takarékszövetkezeteket is bevonja, amelyek erre rászorulnak. Tehát csak azokat a takarékszövetkezeteket lehetett konszolidálni, amelyek tagjai a takarékszövetkezeti integrációnak. A takarékszövetkezetek konszolidációja az Országos Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alap-on (OTIVA) keresztül valósult meg. Az Alap 1993. november 9-én alakult. Az alapító okiratot a Magyar Köztársaság nevében a Pénzügyminisztérium képviselője és 233 takarékszövetkezet írta alá. Az OTIVA létrehozását az Integrációs Szerződésben határozták el a takarékszövetkezetek.

Takarékszövetkezeti integráció

Az integráció 1993. októberében jött létre, a takarékszövetkezetek 93,6 %-a, azaz 233 takarékszövetkezet írta alá az integrációs szerződést és ezzel létrejött a vidéki bankhálózat szervezeti kerete.

Az integráció célja az volt, hogy a takarékszövetkezetek észszerű, kölcsönös előnyöket biztosító együttműködés segítségével továbbfejlődjenek úgy, hogy:

- ◆ növelve piaci részesedésüket, működésük hatékonyságát és jövedelmezőségüket, a magyar pénzügyi rendszer versenyképes szereplői legyenek, és ennek érdekében pénzügyi-gazdasági együttműködést valósítanak meg;
- ◆ meghatározó szerepük legyen - főleg vidéken - a lakosság és a kisvállalkozások részére nyújtott pénzügyi szolgáltatások terén;
- ◆ az egyeztetett fellépés előnyeit kihasználva növekvő mértékben vegyenek részt a nagyobb vállalkozások finanszírozásában is;
- ◆ az ügyfelek által megkívánt mértékű és színvonalú nemzetközi bankkapcsolatokkal rendelkezzenek;
- ◆ működésük biztonságának növelése érdekében közös intézményvédelmi alapot és közös ellenőrzési szervezetet hozzanak létre;
- ◆ az együttműködés megkönnyítése érdekében standardizált pénzügyi szolgáltatásokat kínáljanak ügyfeleik részére.

A takarékszövetkezetek gazdálkodási önállóságuk és felelősségük megtartása mellett tevékenységüket az integráció követelményeinek megfelelően összehangolták. Ennek keretében vállalták, hogy üzleti tevékenységüket egyeztetett módon folytatják, egymás közötti kapcsolataikat fejlesztik, kifelé egységesen lépnek fel; egymást kölcsönösen tájékoztatják minden olyan kérdésről amelynek jelentősége van az integráció céljainak megvalósítása szempontjából, s ennek érdekében egységes információs rendszert alakítanak ki; közös biztonsági rendszert építenek ki, melynek célja a tőkemegfelelés javítása, a likviditásmenedzselés erősítése, az intézményvédelem és ennek keretében a belső ellenőrzés létrehozása.

Az integráció megvalósulását az OTIVA, a Takarékbank és az OTSZ tevékenysége segíti.

Az **OTIVA** (Országos Takarékszövetkezeti Intézményvédelmi Alap) a pénzügyi törvény alapján működő önkéntes intézményvédelmi alap. A szövetkezeti hitelszektor javára történt szerkezet-átalakítási intézkedések keretében a magyar kormány és az EK-PHARE-Program együttműködésével

1993-ban alakult meg. Az Alapot a magyar kormány 2,7 Mrd Ft-tal, az EK-PHARE-Program 3 millió ECU-vel látta el.

Jelenleg 231 takarékszövetkezet tartozik az Alaphoz.

OTIVA tagja:

Az a takarékszövetkezet, mely alapítóként vagy csatlakozóként az OTIVA tagjává válik. Az Állam a takarékszövetkezetek biztonságának garantálása céljából tagja az OTIVA-nak.

OTIVA célja:

- ◆ takarékszövetkezetekkel szembeni bizalom erősítése,
- ◆ takarékszövetkezetek jó üzleti hírnevének biztosítása,
- ◆ takarékszövetkezeti tagok és az ügyfelek biztonságának erősítése,
- ◆ válsághelyzetek kialakulásának megelőzése ill. kedvezőtlen hatásainak kiküszöbölése,
- ◆ takarékszövetkezeti integráció elősegítése.

OTIVA feladatai:

◆ *ellenőrzés*

Az OTIVA által végzett ellenőrzés célja az, hogy a takarékszövetkezetek működésében jó előre feltárja azokat a veszélytényezőket, amelyek válsághelyzetek kialakulásához vagy a gazdálkodási eredmények romlásához vezethetnek, és ezekre felhívja az érintett takarékszövetkezet és az OTIVA igazgatóságának figyelmét. Az ellenőrzési eljárás a takarékszövetkezet rendszeres adatszolgáltatásából, helyszíni ellenőrzésekből, egyeztető tárgyalás megtartásából áll. Az OTIVA valamennyi takarékszövetkezetben legalább két évente átfogó helyszíni ellenőrzést tart. Vizsgálják a folyamatos fizetőképesség fenntartásának biztosítását, hitelkérelmek elbírálásának rendszerét, követelésállomány minősítését, forrásállomány összetételét, jövedelmezőséget. Átfogó ellenőrzéseken kívül az OTIVA soron kívüli helyszíni- és céll ellenőrzéseket is végezhet.

◆ *válságelhárítás*

Az OTIVA a takarékszövetkezeteknél előforduló negatív fejlemények esetén javaslatokat dolgoz ki a válsághelyzet kialakulásának vagy elmélyülésének megelőzésére, és pénzügyi segítséget nyújt e javaslatok megvalósításához. A javaslat kiterjedhet a tagszövetkezet szervezetével, irányításával, gazdálkodási rendjével kapcsolatos változtatásokra is. A válságelhárítási tevékenység általános és operatív támogatásból áll. Általános támogatás során az OTIVA a takarékszövetkezettől kapott adatok alapján elemzéseket végez, melynek eredményeként a takarékszövetkezetet minősítő kategóriákba sorolja. A kategóriák alapja a tőkeellátottság valamint az OTIVA által

meghatározott kockázati osztályok. Operatív támogatás során a takarékszövetkezetnek egyedi szakmai segítséget ill. pénzügyi támogatást nyújt.

Támogatás módjai: hitelnyújtás, kezességvállalás, tőkejuttatás.

◆ *integráció segítése*

Az OTIVA elősegíti az integráció fejlesztését, szolgáltatásokat nyújt a tagszövetkezetek számára és tevékenységével elősegíti az integrált együttműködést. A takarékszövetkezeti integráció fejlődését jelentősen előremozdította az európai és a kanadai szövetkezeti mozgalmat képviselő szakemberekből álló nemzetközi tanácsadó testület. A kötelező BAF jelentések készítéséhez az OTIVA kidolgozott egy ellenőrző-adatgyűjtő programot, ami az integrációban, 1995. év folyamán általánosan bevezetésre került. A program alkalmazásának eredményeként elhanyagolható mértékűre csökkent a hibás jelentések száma, és a jelentésszolgáltatással egyidőben kerül frissítésre az OTIVA belső információs rendszerének adatbázisa.

OTIVA vagyona

Az OTIVA vagyona a tagok, valamint külföldi vagy belföldi jogi és természetes személyek pénzbeni vagy természetbeni hozzájárulása eredményeképpen keletkezik.

Eredményes működéséhez szükséges, hogy a pénzben és jegybankképes értékpapírban álló vagyona legalább a takarékszövetkezetek mindenkor összesített mérlegfőösszegének 5 %-a legyen (törzsvagyon). A törzsvagyon elérése érdekében a takarékszövetkezetek évenként mérlegfőösszegük 1 ezrelékének megfelelő összeget fizetnek be pénzbeni hozzájárulásként. Annak érdekében, hogy az OTIVA vagyonnal történő ellátása biztosítva legyen, az alapító takarékszövetkezetek az alapítást megelőző évi zárómérlegük főösszegének 0,5 ezrelékét fizették be hozzájárulásként az OTIVA részére, mintegy 52.858.238 Ft értékben. Az állam 2,7 Mrd Ft állami tőkerészesedéssel és 5,9 Mrd Ft alárendelt kölcsöntőkével járult hozzá az induló vagyonhoz, melyet konszolidációs kötvény formájában, névértéken bocsátott az OTIVA rendelkezésére. OTIVA közgyűlése évenként egy pótbefizetést rendelhet el akkor, ha az Alap vagyona a törzsvagyon mértéke alá süllyed, és a rendkívüli befizetés szükséges az OTIVA feladatainak ellátásához. Az Alap bankszámláját és értékpapírszámláját a Takarékbank vezeti, vagyona felhasználható minden olyan tevékenység finanszírozására, mely arra szolgál, hogy megelőzze a takarékszövetkezeteknél a válsághelyzet kialakulását. Az OTIVA pénzügyi támogatást csak a rendes gazdálkodás helyreállítását biztosító feltételek elfogadása esetén nyújthat.

A **Takarékbank** részvénytársasági formában működő bank, amely betölti az integráció központi bankjának feladatkörét, s így lehetővé teszi az integráció

koordinált fellépését a pénz-, hitel- és tőkepiacon. A Takarékbank 1989. július 01-én, 1035 Mft alaptőkével jött létre, privatizálására 1997-ben került sor.

1997. április 02-án a privatizációs pályázat győzteseként az ÁPV Rt. a DG Bank és a Hungária Biztosító konzorciumát nyilvánította ki. A bank 61 %-át kitevő részvénytársaságát példátlanul magas, 532 %-os árfolyamon, 4,4 Mrd Ft-ért vásárolta meg a DG Bank. A Hungária Biztosító a tőkeemelés után 5 % tulajdont szerez, további 5 %-nyi részvényt pedig a munkavállalóknak ajánlanak fel. A takarékszövetkezetek továbbra is meghatározó jelentőségű tulajdonosai maradnak a banknak, képviselőket kapnak a Felügyelő Bizottságban, tulajdonosi részesedésüktől függetlenül összesen 25 % plusz egy szavazat arányú jogokat gyakorolhatnak a bank közgyűlésén, tehát stratégiai kérdésekben egyetértésük nélkül nem lehet döntést hozni. A takarékszövetkezetek opciót kapnak arra is, hogy megerősödésükkel idővel többségi részesedést szerezhessenek.

A Takarékbank feladatai közé tartozik, hogy menedzseli az egész integráció likviditását, devizaműveleteket végez, a bankközi pénzpiacon fellép a csoport nevében. A takarékszövetkezetek a Takarékbanknál pénzforgalmi számlát tartanak; s saját kihelyezésükön, valamint a napi likviditáshoz szükséges pénzeszközökön felüli szabad forrásaikat a Takarékbanknak ajánlják fel, amely ezt elfogadni köteles. A Takarékbank a takarékszövetkezetek kérésére folyószámlahitel-keretet nyit, s köteles a takarékszövetkezetektől származó forrásainak a folyószámlahitel-kerettel le nem kötött részét, amennyiben erre igény van, az integráción belül kihelyezni.

A Takarékbanknak döntő szerepe van továbbá az integráció standardizált termékeinek fejlesztésében.

Az **OTSZ**-t a takarékszövetkezetek hozták létre 1989-ben. Az OTSZ a tagjai érdekképviselőjét ellátó társadalmi szervezet. Elősegíti a tagszövetkezetek központi bankbani magatartásának egyeztetését; az integrációs célok megvalósulását segítő szolgáltatásokat nyújt a takarékszövetkezetek részére; kialakítja az integráció egységes üzleti arculatát; meghatározza az érdekképviselői politikát és stratégiát. Továbbá feladatai közé tartozik még a takarékszövetkezetek érdekében végzett PR-tevékenység, a külkapcsolatok szervezése, a szakmai és jogi tanácsadás, oktatás-képzés szervezése.

Takarékszövetkezetek konszolidációja

Az Állam és az OTIVA 1993. decemberében szerződést kötöttek, melyben az Állam megbízta az OTIVA-t a takarékszövetkezetek konszolidációjának megszervezésével és lebonyolításával.

Az OTIVA vállalta, hogy tőkét bocsát a takarékszövetkezetek rendelkezésére, annak érdekében, hogy a takarékszövetkezetek tőkemegfelelési mutatója elérje az előírt szintet.

A takarékszövetkezetek feltőkésítése két módon történt:

- ◆ Az OTIVA **vagyoni hozzájárulásként** Hitelkonszolidációs államkötvényt adott át a takarékszövetkezetek részére, amelyek részjegyet adtak cserébe az OTIVA részére. A takarékszövetkezetek az OTIVA-nak, mint a szövetkezet tagjának részjegyei alapján részesedést fizetnek. Az OTIVA és a takarékszövetkezetek - a szövetkezet tőkehelyzetének függvényében - évenként megállapodhatnak, hogy az OTIVA lemond a részesedésről. A takarékszövetkezetek a lemondás eredményeként nyert forrástöbbletet kizárólag szavatoló tőkéjük növelésére fordíthatják. Az OTIVA tagsági jogviszonyának megszűnése esetén a takarékszövetkezeteknek az OTIVA-val el kell számolniuk és az OTIVA részjegyei összegét, ill. részesedését ki kell fizetniük. A takarékszövetkezetek a részjegyek összesített összegét mind készpénzben, mind Konszolidációs Kötvény formájában kifizethetik az OTIVA részére. Az OTIVA vállalta, hogy a takarékszövetkezetek kezdeményezésére tagsági viszonyát kilépés útján megszünteti. A vagyoni hozzájárulás kamatának a jogosultjai a szövetkezetek, így a kamat a takarékszövetkezeteknél marad.
- ◆ Az OTIVA **alárendelt kölcsöntőkét** nyújtott a takarékszövetkezetek részére. Az alárendelt kölcsöntőke adás a Konszolidációs Kötvénynek a takarékszövetkezetek részére névértéken, hitelben történő eladásával történt. Az OTIVA a vételár halasztott megfizetése formájában - határozatlan időre - hitelt nyújtott a szövetkezetek részére a Konszolidációs Kötvény megvásárlására. Az OTIVA vállalta, hogy e hitelszerződést 5 éves felmondási idő megtartásával mondja fel. A takarékszövetkezetek vállalták, hogy az alárendelt kölcsöntőkét a felmondás közlését követő 5 év alatt szavatoló tőkéjükből fokozatosan kivonják és a felmondási idő lejártakor a hitelt egyösszegben visszafizetik az OTIVA részére. A takarékszövetkezetek a vételár megfizetése helyett jogosultak a hitel lejáratának napján a Konszolidációs Kötvényt névértéken visszaszolgáltatni az OTIVA részére. A szövetkezetek az OTIVA által nyújtott hitel után kamatot fizetnek. A kamat mértéke és fizetésének esedékessége megegyezik a Konszolidációs Kötvény kamatáéval.

A takarékszövetkezetek konszolidációja, hasonlóan a kereskedelmi bankokéhoz, szintén két lépésben történt, az eltérés csak annyi volt, hogy az első szakaszban a takarékszövetkezeteket nem 0 %-os tőkemegfelelési mutatóig tőkésítették fel, hanem 4 %-ig, ami 2 %-ig vagyoni hozzájárulás címén részjegy jegyzést, e felett alárendelt kölcsöntőke nyújtást jelentett az OTIVA részéről. A

konzolidációban bármely takarékszövetkezet részt vehetett, ha a 93. évi TMM-ja nem érte el a 4 %-ot és tagja volt az integrációnak. Az első lépésben 72 takarékszövetkezet vett részt a konzolidációban. Az első lépést 1994 végén követte a második. A 72 takarékszövetkezetből 48 nem került be a második körbe, ők a törvényi limitet saját erőből, leggyakrabban vagyontértékelési különbözet révén érték el. A megmaradtakhoz csatlakozott még az a 10, akinek TMM-ja 1994. szeptember végén nem érte még el a 8 %-ot.

A takarékszövetkezetek összesen 7,1 Mrd Ft értékben kaptak konzolidációs kötvényt, ebből 5 takarékszövetkezet vitt el 2,5 Mrd Ft-ot.

A tőkejuttatás megoszlását és a konzolidációban résztvett takarékszövetkezetek megoszlását a 3. és a 4. Táblázat tartalmazza.

Tőkejuttatás mértéke a bankkonzolidáció során

Bank-konzolidáció	Tksz-ek száma	Vagyoni hozzájárulás (eFt)	Alárendelt kölcsöntőke (eFt)	Összesen
- I. ütem	68	4.610.186	384.937	4.995.123
- II. ütem	35	1.826.477	278.400	2.104.877
Összesen:		6.436.663	663.337	7.100.000

3. Táblázat

OTIVA adatai alapján

A konzolidációban résztvett Takarékszövetkezetek száma a konzolidálás mértéke szerint

Konzolidálás mértéke (eFt)	Tksz-ek száma
- 1.000	1
1.000 - 10.000	22
10.000 - 50.000	26
50.000 - 100.000	14
100.000 - 200.000	14
200.000 - 500.000	1
500.000 -	5
Összesen:	83

4. Táblázat

OTIVA adatai alapján

A két szakaszban történő megvalósítást az indokolta, hogy 1993 végén feltétlenül cselekedni kellett, hogy az érintett bankok 1993. évi mérlegei ne mutassanak csődhelyzetet, ellehetetlenülést, illetve 1993 végére még nem álltak rendelkezésre kellő pontossággal a szükséges adatok, továbbá kímélni kellett az 1994. évi költségvetést is.

Az OTIVA a bankkonzolidáció révén taggá vált a takarékszövetkezetekben, a pótlólagos tőke fejében 1 szavazattal, de a takarékszövetkezeti alapszabály

jellegéből fakadóan tulajdonosként nem tudott befolyást gyakorolni. Ezért a konszolidálás feltételeit a Konszolidációs Szerződésben rögzítette, melyben a takarékszövetkezetek különféle kötelezettségeket vállaltak.

Így többek között vállalták, hogy :

- 1) 100 %-os céltartalékot képeznek az 1993. december 31-i minősített eszközállomány alapján, ill. a céltartalék 100 %-os szintjét folyamatosan fenntartják;
- 2) az általuk nyújtott hitelek időtartama nem haladhatja meg a 3 évet;
- 3) tagjaik részére nem fizetnek részesedést, amennyiben veszteségesek, vagy tőkemegfelelési mutatójuk 4 %-os, ill. e szint alá csökken;
- 4) forrásaiknak az összetételét úgy javítják, hogy lehetőség szerint növelik a relatíve olcsóbb források részarányát;
- 5) munkavállalóik szakképzettségének színvonalának emelése érdekében megteszik a szükséges intézkedéseket;
- 6) intézkedési tervet készítenek, amely arra vonatkozik, hogy a takarékszövetkezet miként szándékozik megszilárdítani pénzügyi helyzetét és elkerülni portfóliójának ismételt leromlását, ill. a takarékszövetkezet működésének felülvizsgálata alapján az OTIVA jogosult az intézkedési terv módosítását, kiegészítését vagy új intézkedési terv kidolgozását kérni, s a takarékszövetkezet köteles az OTIVA által elfogadott intézkedési tervben foglaltakat teljesíteni;
- 7) együttműködnek az OTIVA-val a takarékszövetkezetek átfogó konszolidációs programjának megvalósításában;
- 8) együttműködnek az OTIVA-val, az Integráció szerveivel és az Integráció tagjaival a Takarékszövetkezeti Integráció megvalósítása érdekében;
- 9) az OTIVA-t minden köz-, és küldöttgyűlésre meghívják;
- 10) általános üzleti feltételeiket úgy módosítják, hogy az lehetőséget adjon arra, hogy a banktitok körébe tartozó adatokat is szolgáltatassanak az OTIVA részére;
- 11) az OTIVA ellenőrzést végző képviselői részére minden szükséges információt megadnak;
- 12) félévente adatokkal alátámasztott beszámolót készítenek az OTIVA részére az intézkedési terv ill. a konszolidációs program megvalósulásáról, továbbá megküldik az OTIVA-nak a BAF részére készített negyedéves jelentést, az MNB részére negyedévente készített fedezeti kimutatást, a BAF és az MNB által végzett helyszíni ellenőrzés jegyzőkönyvét.

Az általános feltételek mellett az Alap egyedi feltételeket is meghatározott, ezeket, valamint alkalmazásuk számát az 5. Táblázat tartalmazza.

Egyedi feltételek	Alkalmazásuk száma
Beszámolási kötelezettség, dokumentáció	56
Működésre vonatkozó feltételek	40
Fúzió, együttműködés, beolvadás	20
Hitel- és betétállományra von. Feltételek	17
Elnöki, ügyvezetői funkció szétválasztása	10
Új főkönyvelő	6
Pályázatkírás ügyvezető igazgatói posztra	5
Alapszabály módosítás	3

5. Táblázat

OTIVA adatai alapján

A takarékszövetkezetek támogatása

Az 1995-96-os években 13 takarékszövetkezet számára kellett támogatást nyújtani, összesen 2.378.226 eFt értékben. Bár a takarékszövetkezetek egy része résztvett a konszolidációban, mégis szükség volt újabb támogatásra, mivel sok esetben a konszolidáláskor nem tárták fel teljes mélységében a helyzetet, azaz nagyobb volt a tőkevesztés, mint amit a konszolidációba való bejelentkezéskor kimutatott a takarékszövetkezet, tehát a céltartalékképzés nem az előírásoknak megfelelően történt, a képzett kockázati céltartalék nem felelt meg a portfólió összetételének. A szükséges mértékig megképzett céltartalék pedig annyira lerontotta a takarékszövetkezetek saját tőkéjét, hogy a TMM nem érte el a 8 %-ot, s ez a pénzügyi tevékenység megvonásával járt volna, ezért az OTIVA kötelezettséget vállalt a TMM 8 %-ra való feltöltésére a következő mérési időpontig (következő negyedév).

A feltöltés feltételei között szerepeltek többek között a következők :

- ◆ intézkedési terv készítése a jövedelmezőség javítására, portfólió tisztítására,
- ◆ esetleges egyesülési, beolvadási lehetőségek megvizsgálása,
- ◆ vezetés szakmai színvonalának emelése,
- ◆ főállású elnöki poszt helyett, társadalmi elnök és ügyvezető vezesse a takarékszövetkezetet.

A többlet céltartalék-igény következtében az OTIVA saját vagyonából, 1995-ben és 1996-ban 2.288 millió Ft vagyoni hozzájárulás és 90 millió Ft alárendelt kölcsöntőke támogatás nyújtása vált szükségessé 13 takarékszövetkezet részére. A 13 szövetkezetből 6 már korábban konszolidált volt.

Takarékszövetkezetek részére nyújtott támogatás
1995-1996

	OTIVA vagyonából nyújtott támogatás / eFt /						
	1995			1996			Mind- összesen
	Vagyoni hozzájárulás	Alárendelt kölsöntőke	Összesen	Vagyoni hozzájárulás	Alárendelt kölsöntőke	Össze- sen	
Konzolidált Tksz.-nek	701.850	6.677	708.527	290.000	10.000	300.000	1.008.527
Integrált, de nem konz. Tksz.-nek	717.143	43.508	760.651	579.048	30.000	609.048	1.369.699
Összesen	1.418.993	50-185	1.469.178	869.048	40.000	909.048	2.378.226

6. Táblázat

OTIVA adatai alapján

A bankkonszolidáció során az OTIVA szerepe az volt, hogy az állammal kötött szerződés értelmében, a konszolidációs kötvényeket eljuttassa a takarékszövetkezetek felé. Így ebben az értelemben az OTIVA mintegy közvetítő szerepet játszott. A konszolidációt követő támogatási igények elbírálása során azonban az Integráció érdekeinek elsődleges figyelembevétele kapott hangsúlyt, s ennek érdekében az Intézményvédelmi Alap forrásainak megőrzése, hosszú távú stabilitásának biztosítása.

Az Integráció erősítése, a takarékszövetkezeti tagok biztonságának növelése és a bizalom fokozása érdekében az OTIVA megalkotta a Támogatási Szabályzatát, mely a következőket tartalmazza:

- ◆ válságkezelés továbbfejlesztésének alapelvei, például :
 - ⇒ az integráció érdekei megelőzik az egyes szövetkezetek érdekeit,
 - ⇒ az OTIVA vagyonával úgy kell gazdálkodni, hogy a vagyon értéke megőrződjön, mindenkor megfelelő likvid forrás álljon rendelkezésre,
 - ⇒ pénzügyi támogatás csak a gazdálkodás helyreállítását, valamint megőrzését biztosító feltételek tagszövetkezeti elfogadása esetén nyújtható;
- ◆ válságmegelőzés, válságkezelés eszközei
 - ⇒ szakmai segítségnyújtás,
 - ⇒ pénzügyi támogatás.

A Támogatási Szabályzatban megfogalmazott alapelvek alapján az ehhez szükséges források megteremtése céljából - a Pénzügyminisztérium hozzájárulásával, 1996. május 28-án - döntés született a bankkonszolidáció során a takarékszövetkezeteknek juttatott konszolidációs kötvények azonos célra

történő újrafelhasználásáról és ezzel összhangban a konszolidációs kötvények visszavételéről.

A konszolidációs kötvények visszavételére csak olyan takarékszövetkezet esetében kerülhet sor, amely működése a visszavételt követően is megfelel a mindenkori jogszabályi előírásoknak.

A tervek szerint évente mintegy 500 millió Ft bankkonszolidációs tőkejuttatás kivonására és ennek támogatási célra történő újrafelhasználására kerülne sor.

Ezzel az átcsoportosítási lehetőséggel a takarékszövetkezeti szektornak jutott 7,1 milliárd Ft konszolidációs államkötvény és annak kamata az egész szektor tőkehelyzetének és jövedelmezőségének javításában segítene; mindig annál a tagszövetkezetenél, ahol az adott időpontban szükséges.

A fel nem használt, felhalmozódott közös vagyon a takarékszövetkezeti tagok, szövetkezeti pénzügyi szektor biztonságát növelné, a bizalom erősítését szolgálná.

A takarékszövetkezetek helyzete a konszolidáció után

Az integrált takarékszövetkezetek száma az elmúlt négy évben nem változott jelentősen, s a szektor mintegy 92 %-át tették ki. 1993-ban 235 integrált takarékszövetkezet volt, 1996-ban pedig 231 takarékszövetkezet tartozott az integrációhoz.

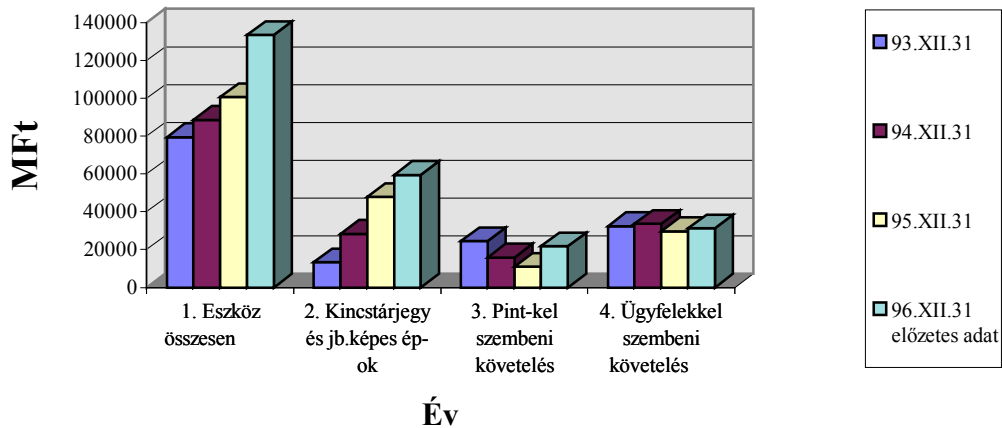
1995-ben 5 takarékszövetkezet olvadt be más takarékszövetkezetbe, 2 pedig egyesült. A beolvadásoknak és az egyesüléseknek a rentabilitás megteremtése volt az indítóoka. Az integráció tagszövetkezeti számának változásához az is hozzájárult, hogy 1995-ben 4 takarékszövetkezet kért és nyert felvételt az integrációba. 1996-ban szintén történtek beolvadások és integrációba történő felvételek is.

Az 1. számú Melléklet alapján megállapítható, hogy míg a takarékszövetkezetek mérlegfőösszeg szerinti piaci részaránya 1993-ban 4,3 %-ot, 1994-ben 4,2 %-ot, 1995-ben 4,1 %-ot tett ki, addig a lakossági összes betétből 12,3 %; 10,9 % és 9 % volt a piaci részesedés. Ez pedig közel háromszoros mértékű piaci részesedést jelent ezen a téren, ami azt jelenti, hogy a takarékszövetkezet főként a lakossági pénzügyi szektort, s a fő üzletág továbbra is a lakossági betétgyűjtés.

Az eszközök összetételének alakulása

a. / Integrált, de nem konszolidált takarékszövetkezetek

Eszközszerkezet alakulása

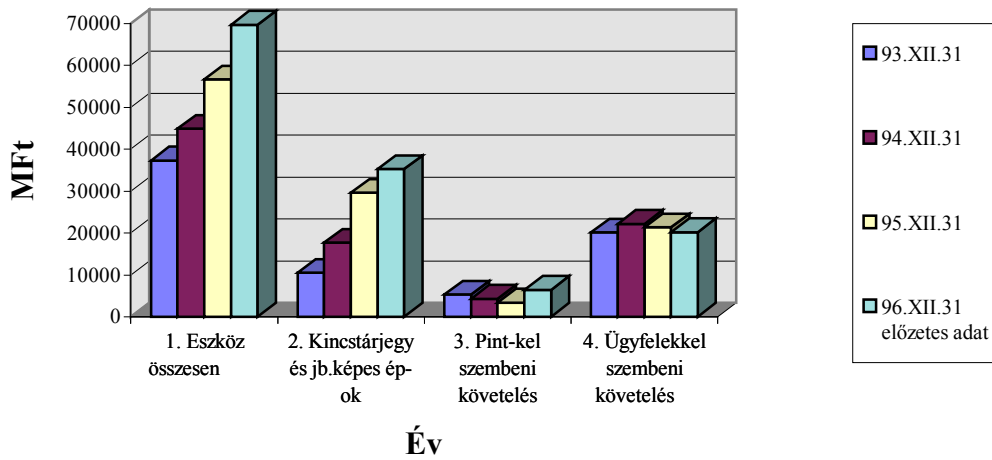
Az eszközszerkezeten belül meghatározó részt képez a kincstárjegyek és jegybankképes értékpapírok állománya, a pénzüintézetekkel ill. az ügyfelekkel szembeni követelésállomány, bár ez az arány a 93. évi 88,3 %-ról 96-ra 84,5 %-ra csökkent. Legnagyobb változás a kincstárjegyeknél mutatható ki, melyek állománya az elmúlt négy évben több mint négyszeresére nőtt. A növekedésben közre játszott, hogy az állampapírok hozama még mindig kedvezőbb, mint a bankközi piacon elhelyezett pénzeszközök után elérhető kamat.

Pénzüintézetekkel szembeni követelésállomány 1995-ig fokozatosan csökkent, 1996. év végére viszont erőteljes növekedés figyelhető meg, melynek oka a kötelező jegybanki tartalékolás 1997. évi változására való felkészülés. Ugyanis a 6/1996. rendelkezés értelmében megszűnt a kötelező jegybanki tartalék állampapírban való teljesítésének lehetősége és a pénzüintézeteknek a kötelező tartalékot forint pénztárállományban, MNB-nél vezetett pénzforgalmi számlán kell tartaniuk.

Az ügyfelekkel szembeni követelésállomány szintén csökkent, a 94-es látszólagos növekedés ellenére is, hiszen 1996-ban nem éri el a 93-as szintet.

Ezzel szemben a vállalkozói követelésállomány fokozatosan nő, 96-ban már 11.714,6 MFt-ot tett ki, szemben az 1993-as évi 8.108,5 MFt-tal /2.számú Melléklet/, ezáltal nemcsak a vállalkozói követelésállomány nagysága, hanem aránya is nőtt, ami véleményem szerint növeli a takarékszövetkezetek kockázatát.

b. / Konzolidált takarékszövetkezetek

Eszközszerkezet alakulása

A konszolidált takarékszövetkezeteknél is meghatározó részt képez az eszközökön belül a kincstárjegyek és jegybankképes értékpapírok állománya, a pénzüintézetekkel ill. az ügyfelekkel szembeni követelésállomány, sőt itt ez az arány valamivel nagyobb, 89-99 %. Bár ez az arány itt is csökkent, a 93. évi 99,1 %-ról 1996-ra 88,1%-ra. Legnagyobb növekedés a kincstárjegyeknél mutatható ki, melyek állománya az elmúlt négy évben több mint háromszorosára emelkedett.

Pénzüintézetekkel szembeni követelésállomány 1995-ig fokozatosan csökkent, 1996-ban viszont erőteljes növekedés (82,5 %-os) figyelhető meg.

Az ügyfelekkel szembeni követelésállomány a 94-es növekedés után fokozatosan csökkent, de az állomány még így is meghaladja a 93-as szintet.

Az integrált, de nem konszolidált takarékszövetkezetekkel szemben a vállalkozói követelésállomány a 94. évi viszonylagos növekedés ellenére tovább csökkent, 96-ban már csak 7.612,8 MFt-ot tett ki, szemben a 93. évi 8.622,5 MFt-tal. Ez a csökkenés már óvatosabb hitelezési politikára utal.

Portfólió elemzés, minősítés

a. / Integrált, de nem konszolidált takarékszövetkezetek

Portfólióminősítés 1993-1996 / MFt /

Megnevezés	1993. XII.31.	1994. XII.31.	1995. XII.31.	1996. XII.31.	94/93 (%)	95/94 (%)	96/95 (%)
1. Problémamentes	70.813	58.500	45.678	44.148,2	82,6	78	96,6
2. Külön figyelendő	2.519,7	4.589,6	6.141,6	5.958,2	182,1	133,8	97
3. Átlag alatti	1.545,1	2.032,8	2.354	1.682,3	131,6	115,8	71,5
4. Kétes	2.670	2.599,4	2.426	1.161,4	97,4	93,3	47,9
5. Rossz	8.397,9	12.084,5	10.995	4.082,9	143,9	91	37,1
6. Összes nem problémamentes (2+3+4+5)	15.132,7	21.306,3	21.916,7	12.884,8	140,8	102,9	58,8
7. Összesen (1+6)	85.945,7	79.806,3	67.594,7	57.033	92,8	84,7	84,4
6/7 aránya (%)	17,6	26,7	32,42	22,6			

7. Táblázat

OTIVA adatai alapján

A 7. táblázatból kiolvasható, hogy a problémamentes állomány az elmúlt években fokozatosan csökkent, de a csökkenés mértéke az elmúlt évben már csak 3,4 %-ot tett ki.

A nem problémamentes állomány 1996-ban az előzetes adatok szerint jelentősen, több mint 40 %-kal csökkent, az 1994-1995-ben tapasztalt növekedéssel szemben; az összes állomány viszont csak 0,3 %-kal csökkent, ezért a nem problémamentes állomány aránya 22,6 %-ra esett vissza, amely így nem éri el az 1994-es szintet (26,7 %). A több mint 40 %-os csökkenés oka a portfóliótisztítás, követelés-eladás illetve leírás.

A külön figyelendő és az átlag alatti állomány a 94-95-ös növekedés után 1996-ban ugyan csökkent, de ez a visszaesés a külön figyelendő állománynál nem jelentős és így még mindig duplája az 1993. évi állománynak (1993 : 2.519,7 ; 1996 : 5.958,2). Az átlag alatti állománynál a csökkenés nagyobb mértékű (közel 30 %-os) volt.

A kétesnek és a rossznak minősített állomány 1994 óta csökken, 1996-ban ez a csökkenés mindkét állománynál meghaladta az 50 %-ot. Ennek oka a követelés-eladás, ami szinte minden esetben a rossz minőségű követelések állományát csökkentette. A rossz minőségű követelések összege 1996-ban már csak 4.082,9 MFt-ot tett ki, szemben a 1995. évi 10.995 MFt-tal.

b. / Konzolidált takarékszövetkezetek

Portfolióminősítés 1993-1996 / MFt /

Megnevezés	1993. XII.31.	1994. XII.31.	1995. XII.31.	1996. XII.31.	94/93 (%)	95/94 (%)	96/95 (%)
1. Problémamentes	21.692	17.894	13.241	16.067,1	82,49	74,00	121,3
2. Külön figyelendő	671	1.467	1.832	2.810,4	218,63	124,88	153,4
3. Átlag alatti	799	758	718	772,4	94,87	94,72	107,6
4. Kétes	1.424	1.119	1.084	600,9	78,58	96,87	55,4
5. Rossz	6.284	8.582	7.183	5.866,4	136,57	83,7	81,7
6. Összes nem problémamentes (2+3+4+5)	9.178	11.926	10.817	10.050,1	129,94	90,70	92,9
7. Összesen (1+6)	30.870	29.820	24.058	26.117,2	96,6	80,68	108,6
6/7 aránya (%)	29,73	39,99	44,96	38,48			

8. Táblázat

OTIVA adatai alapján

A konzolidált takarékszövetkezeteknél, a nem konzolidált takarékszövetkezetekkel ellentétben, a problémamentes állomány a 94-95-ben tapasztalt fokozatos csökkenés után 1996-ban 21,3 %-kal növekedett.

A nem problémamentes állomány 1996-ban, az előzetes adatok szerint 7 %-kal, 95-ben pedig 9,3 %-kal csökkent, a 94. évi 30 %-os növekedéssel szemben ; az összes állomány viszont 1996-ban a korábbi csökkenések után 8,6 %-kal nőtt, ezért a nem problémamentes állomány aránya 38,48 %-ra esett vissza, amely így nem éri el az 1994-es szintet (40 %).

A konzolidált takarékszövetkezeteknél a nem problémamentes állomány aránya nagyobb, mint a nem konzolidáltaknál, és a problémamentes állomány arányának növekedése még nem éri el a nem konzolidált takarékszövetkezetekét.

A külön figyelendő és az átlag alatti állomány az elmúlt évben nőtt , de ez a növekedés az átlag alatti állománynál nem jelentős, viszont a külön figyelendő állomány 53,4 %-kal nőtt.

A kétesnek és a rossznak minősített követelések összege 1994 óta csökken, 1996-ban a kétes állomány jelentősebben csökkent, mint a rossz. A csökkenés mértéke nem éri el a nem konzolidált takarékszövetkezeteknél tapasztalt mértéket.

Forrásállomány alakulása

a. / Integrált, de nem konszolidált takarékszövetkezetek

Forrásszerkezet változása
1993-1996 / M Ft /

Megnevezés	1993. XII.31.	1994. XII.31.	1995. XII.31.	1996. XII.31.	Összes 1993 %	forráshoz 1994 %	viszonyított 1995 %	arán y 1996 %
1. Összes forrás	79.461	88.602	100.652	135.581				
2. Pint.-kel sz. kötelezettségek	377	334	181	309	0,47	0,38	0,18	0,23
3. Ügyfelekkel sz. kötelezettségek	66.439	68.814	67.127	87.300	83,6	77,6	66,7	64,4
- ebből tak.betét és lakossági cekk számla	60.049	62.598	60.094	70.457	75,6	70,7	59,7	52
4. Kötvény	2.941	5.568	15.464	26.896	3,7	6,3	15,4	19,8
5. 2+3+4	69.757	74.716	82.772	114.505	87,8	84,3	82,2	84,5

9. Táblázat

OTIVA adatai alapján

A 9. táblázatból megállapítható, hogy az ügyfelektől származó betétállomány nominálisan emelkedett, a 95. évi látszólagos csökkenés ellenére is, de az összes forráshoz viszonyított aránya fokozatosan csökken. Ügyfelektől származó betétállományhoz hasonlóan változott az abban meghatározó részt képviselő takarékbetét és lakossági csekk számla állománya is. Az összes forrásállományon belüli aránya legjelentősebben 1995-ben csökkent, 1996-ban már csak az összes forrásállomány 52 %-át teszi ki.

Míg a hagyományos betétállomány abszolút összegben a tőkésítés mértéke alatt vagy megközelítőleg azonos mértékben növekedett, addig az értékpapír típusú betétek állománya 9,5-szeresére, aránya 5,6-szorosára nőtt négy év alatt. A betétszerkezet ilyen irányú átrendeződése kedvezőtlenül hatott a takarékszövetkezetek jövedelmezőségére, ugyanis az értékpapír típusú betétek után fizetett kamat nagyobb, mint a könyvesbetéteké.

A pénzügyintézetekkel szembeni kötelezettségállomány szintén visszaesett, jelentős csökkenés 1995-ben következett be, s a 96. évi növekedés után se éri el év végén a 93-as szintet. Aránya az összes forráshoz viszonyítva nem jelentős.

b. / Konzolidált takarékszövetkezetek

Forrásszerkezet változása
1993-1996 / M Ft /

Megnevezés	1993. XII.31.	1994. XII.31.	1995. XII.31.	1996. XII.31.	Összes 1993 %	forráshoz 1994 %	viszonyított 1995 %	arány 1996 %
1. Összes forrás	37 269	44 822	56 638	67 507				
2. Pint.-kel sz. kötelezettségek	203	93	145	79	0,54	0,2	0,25	0,11
3. Ügyfelekkel sz. kötelezettségek	31 303	35 648	40 224	45 701	84	79	71	67,7
ebből tak.betét és lakossági cskek számla	28 434	32 092	35 962	40 077	76,3	71,6	63,5	59,3
4. Kötvény	1 685	2 585	7 718	12 180	4,5	5,7	13,6	18
5. 2+3+4	33.191	38.326	48.087	57.960	89	85,5	84,9	85,9

10. Táblázat

OTIVA adatai alapján

Az ügyfelekkel szembeni kötelezettségek alakulása megegyezik az integrált, de nem konzolidált takarékszövetkezetekével, a nominális növekedés ellenére az összes forráshoz viszonyított arány 67,7 %-ra csökkent. Az ügyfelekkel szembeni kötelezettségek között itt is meghatározó részt képez a takarékbetét és a lakossági csekkállomány, melynek aránya 1996-ra 59,3 %-ra csökkent.

A kötvények és más kamatozó értékpapírok állománya az elmúlt négy évben több mint hétszeresére emelkedett, az aránya az összes forráson belül megnégyszereződött.

A forrásszerkezet kedvezőtlen átrendeződése itt is megfigyelhető, de nem olyan mértékben, mint a nem konzolidált takarékszövetkezeteknél.

A konszolidációs szerződésben a takarékszövetkezetek vállalták a relatív olcsóbb forrás állományának növelését, ezt a vállalásukat azonban - a piaci viszonyok alakulása miatt - csak részben tudták teljesíteni, ami a jövedelmezőség alakulására kedvezőtlenül hatott.

A pénzügyintézetekkel szembeni kötelezettségek állománya szintén csökkent, a csökkenés mértéke a konzolidált takarékszövetkezeteknél jelentősebb, az állomány aránya az összes forráshoz viszonyítva 96-ban már csak 0,11 %, szemben a 0,22 %-os integrált, de nem konzolidált takarékszövetkezeti aránnyal.

Egyes tőkeelemek alakulása

a. / Integrált, de nem konszolidált takarékszövetkezetek

Tőkeösszetétel változása 1993-1996 / MFt /

Megnevezés	1993. XII.31.	1994. XII.31.	1995. XII.31.	1996. XII.31.
Mérlegfőösszeg	79.460,9	88.601,5	100.651,8	135.581
Szövetkezeti vagyon	979,9	1.080,1	1.410,9	1.889
Tőketartalék				
-részjegy	813,8	1.009,2	1.247,2	1.110,6
-bankkonsz. sz. tőkejuttatás	0	0	0	0
- ingatlan ártértékeléséből adódó tőketartalék	0	1.541,1	1.280,7	1.097,1
Eredménytartalék	1.387,4	1.227,2	1.646,4	2.267,6
Általános tartalék	699	1.034,1	1.240,7	1.164
Mérleg sz. eredmény	-47,3	418,1	1.705	1.810,9
Saját tőke összesen	3.832,6	6.309,7	8.530,9	11.105,4
Szavatoló tőke	3.818,1	6.421,9	8.727,5	11.121,4
Tőkemegfelelési mutató	5,82	15,62	25,22	22,55

11. Táblázat

OTIVA adatai alapján

Az integrált, de nem konszolidált takarékszövetkezetek saját tőke pozíciója 1996-ban tovább erősödött, bár a növekedés üteme (1996-ban 30,2 %) fokozatosan csökken. A saját tőke mérlegfőösszeghez viszonyított arányát tekintve is pozitívan változott (1994-ben 7,1 %, 1995-ben 8,5 %, 1996-ban 8,2 %).

A saját tőke állományának növekedése, a Takarékbanki részvényleértékelés, valamint a garanciabiztosítással összefüggésben a szektornak juttatott tőkekompenzáció eredménye. A tőkestruktúra meghatározó részét képező tőketartalék 95-ben 0,9 %-os, 96-ban 11 %-os csökkenést mutat.

A szövetkezeti vagyon értéke viszont (33,9 %-kal) nőtt, ami részben az integrációba újonnan belépők vagyonnöveléséből, részben strukturális átrendeződésből ered.

A saját tőke elemek pozitív változásával a takarékszövetkezetek aktivitásának biztonsága javuló tendenciát mutat, a növekvő saját tőke ill. reálértékben csökkenő idegen forrással finanszírozott eszközérték következtében.

Az integrált, de nem konszolidált takarékszövetkezetek jövedelmezősége javult, a mérleg szerinti eredmény 93-as negatívuma után 94-ben 415,1 MFt-ot, 95-ben 1705 MFt-ot, 96-ban 1810,9MFt-ot tett ki. A szavatoló tőke az elmúlt négy év

során fokozatosan nőtt, a növekedés üteme azonban csökken, 1996-ban a szavatoló tőke 11.121,4 Mft-ot tett ki, mely 7.303,3 Mft-tal nagyobb, mint az 1993-as összeg. A tőkemegfelelési mutató 1995-ig növekedett, 1996-ban azonban visszaesés figyelhető meg, 96-ban a TMM 22,55 %-os volt.

b. / Konzolidált takarékszövetkezetek

Tőkeszerkezet alakulása
1993-1996 / Mft /

Megnevezés	1993. XII.31.	1994. XII.31.	1995. XII.31.	1996. XII.31
Mérlegfőösszeg	37.268,6	44.822	56.637,9	67.507,4
Szövetkezeti vagyon	315,1	408,9	500,8	529
Tőketartalék	5.047,5	7.695,4	8.864,1	9.229,2
-részjegy	430	475,5	502,8	501
-bankkonsz. sz. tőkejuttatás	4.617,5	6.291	7.232,6	7.705,2
- ingatlan átértékelésből adódó tőketartalék	0	928,9	1.128,7	1.022,9
Eredménytartalék	438,9	-4.655,3	-6.602,5	-6.960,1
Általános tartalék	67,3	196,7	485	700,7
Mérleg sz. eredmény	-5.133,6	-1.645,6	-503,6	299
Saját tőke összesen	735,4	2000,1	2.743,8	3.869,2
Szavatoló tőke	1.216,7	2.712,7	3.410,8	3.820,4
TMM (%)	4,17	11,97	19,8	19,34

12. Táblázat

OTIVA adatai alapján

A konszolidált takarékszövetkezetek saját tőke pozíciója 1996-ban tovább erősödött, a növekedés üteme nagyobb, mint az integrált, de nem konszolidált takarékszövetkezeteknél (1996-ban 41 %). A saját tőke mérlegfőösszeghez viszonyított arányát tekintve is pozitívan változott (94-ben 4,46 %, 95-ben 4,84 %, 96-ban 5,73%) .

A tőkestruktúra meghatározó részét képező tőketartalék 95-ben 15,2 %-os, 96-ban már csak 4,1 %-os növekedést mutat. Ennél nagyobb mértékben nőtt a szövetkezeti vagyon értéke (1995-ben 22,5 %, 96-ban 5,6 %).

A konszolidált takarékszövetkezeteknek is javult a jövedelmezősége, bár a mérleg szerinti eredmény 95-ben még mindig negatív volt, 96-ban azonban már plusz 299 Mft-ot tett ki. A szavatoló tőke az elmúlt négy évben, hasonlóan a nem konszolidált takarékszövetkezetekhez, fokozatosan nőtt, a növekedés üteme itt is csökkent, de meghaladja a nem konszolidált takarékszövetkezetek növekedési ütemét.

Az integrált takarékszövetkezeteket komoly feladat elé állítja a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 1996. évi CXII tv., mely szerint a

szövetkezeti hitelintézetek saját tőkéjének 2003. dec. 31-ig el kell érnie a 100 millió Ft-ot. Jelenleg a 231 integrált takarékszövetkezetből 192 nem éri el ezt a szintet, s ezeknek jelentős hányada valószínűleg nem is fogja tudni elérni, hiszen saját tőkéjük 50 millió Ft alatt volt 1996-ban.

Ez pedig további tőkekoncentrációt, egyesülést, beolvadást tesz majd szükségessé.

Jövedelmezőség alakulása

a. / Integrált, de nem konszolidált takarékszövetkezetek

Jövedelmezőség alakulása 1993-1996 / MFt /

Megnevezés	1993. XII.31.	1994. XII.31.	1995. XII.31.	1996. XII.31.	94/93 (%)	95/94 (%)	96/95 (%)
Kapott kamatok	16.228	20.899,3	25.708	30.060,3	128,8	123	116,9
Fizetett kamatok	9.843,6	11.827	15.475,2	19.434,1	120,1	130,8	125,6
Kamatjövdelem	6.384,4	9.072,3	10.232,8	10.626,2	142,1	112,8	103,8
Pi-i tev. költségei	3.833,5	4.962,3	6.098,9	7.600,5	129,4	122,9	124,6
Céltartalékképzés	2.043,6	2.396,9	748,8	-491,3			
Adózás e. eredmény	504	1.343,9	2.546,2	2.885,7			
Adózott eredmény	214,8	844,9	2.011,7	2.319,3			
Fizetett osztalék	72,2	103,8	96,6	100,8			
Mérleg sz. eredmény	-20,4	418,1	1.705	1.810,9			

13. Táblázat

OTIVA adatai alapján

Az integrált, de nem konszolidált takarékszövetkezetek mérleg szerinti eredménye már 1994-ben 418,1 MFt volt, s ez összeg 1996-ra 1810,9 MFt-ra nőtt. A kamat és kamatjellegű bevételek növekedési üteme 1993 és 1996 között fokozatosan csökkent; a kamat és kamatjellegű ráfordítások összege 1995-ben jelentősen (30,8 %-kal) megnőtt, 96-ban azonban a növekedés üteme 25,6 %-ra csökkent.

Így a kamatjövdelem bár fokozatosan nő, a növekedés üteme az 1994-es 42,1 %-ról 1996-ra 3,8 %-ra csökkent. A céltartalékképzés területén 1994 óta jelentős csökkenés figyelhető meg. 1995-ben a céltartalék összege 2.396,9 MFt-ról 748,8 MFt-ra csökkent, 96-ban pedig már 491,3 MFt céltartalék felszabadítás történt.

Az adózás előtti eredmény 1993 óta pozitív, jelentős növekedés (266,6 %) 1994-ben következett be, s 1996-ban már 2.885,7 MFt-ot tett ki.

b. / Konszolidált takarékszövetkezetek

Jövedelmezőség alakulása
1993-1996 / MFt /

Megnevezés	1993. XII.31.	1994. XII.31.	1995. XII.31.	1996. XII.31.	94/93 (%)	95/94 (%)	96/95 (%)
Kapott kamatok	7.828	10.871,9	14.510,6	15.354,1	138,9	133,5	105,8
Fizetett kamatok	4.951,4	6.154,7	8.885,7	9.944,9	124,3	144,4	111,9
Kamatjövedelem	2.876,6	4.717,2	5.624,9	5.409,2	164	119,2	96,2
Pi-i tev. költségei	2.415,3	2.868,5	3.732,6	4.072,5	118,7	130,1	109,1
Céltartalékképzés	5.844,6	2.368,8	-1.033,4	-1.316,5			
Adózás e. eredmény	-5.241	-1.347,8	-23,9	732,3			
Adózott eredmény	-5.243	-1.485,4	-244,2	522,1			
Fizetett osztalék	4,2	1,02	6,3	0,6			
Mérleg sz. eredmény	-5.128,9	-1.645,6	-503,6	299			

14. Táblázat

OTIVA adatai alapján

A konszolidált takarékszövetkezetek mérleg szerinti eredménye fokozatosan nőtt, 1996-ban már pozitív volt (299 MFt). A kamat és kamatjellegű bevételek összege növekszik, de a növekedés üteme az 1994-es 38,9 %-ról 1996-ra 5,8 %-ra csökkent. A kamat és kamatjellegű ráfordítások összege szintén nő, de a növekedés üteme az 1995-ös erőteljes emelkedés után, 1996-ban már csak 111,9 %-ot tett ki.

A konszolidált takarékszövetkezeteknél a 96-os kamatjövedelem nem éri el az 1995-ös szintet, igaz a csökkenés csak 3,8 %-os. A pénzügyi tevékenység költségei szintén nőnek, 1995-ben a növekedés üteme kiugróan magas (130,1 %) volt, 1996-ban ez már csak 109,1 %-ot tett ki. A céltartalék állománya az elmúlt években fokozatosan csökkent, 1995-ben 1.033,4 MFt felszabadítás volt, 96-ban pedig 1316,5 MFt-ot tett ki a céltartalék-felszabadítás. Az adózás előtti eredmény erőteljes mértékben növekszik, 3 év negatívuma után 1996-ban 732,3 MFt, de ugyanakkor megállapítható az is, hogy a konszolidációs kötvények kamatának mintegy 2/3-át még felélik a takarékszövetkezetek.

A takarékszövetkezetek helyzetének megerősítésére tett intézkedések és további tervek

Válságmegelőzés, válságkezelés

A konszolidációt követően az eltelt három év alatt az integrált takarékszövetkezetek 80 %-ánál végzett az OTIVA általános, cél vagy utóvizsgálatot. A vizsgálatok egyértelműen azt támasztották alá, hogy a konszolidáció során feltárt problémákon túlmenően jelentős hitelezési kockázat maradt még lefedetlenül. A konszolidációt követő két évben közel kétszeresére növekedett a minősített követelések aránya. A megnövekedett céltartalékképzési kötelezettségnek a szövetkezetek saját erőből csak részben tudtak eleget tenni, ezért az OTIVA saját vagyonából támogatást nyújtott a szövetkezeteknek. / 6. számú táblázat /

Az, hogy a bankkonszolidációban a takarékszövetkezeteknek csak mintegy egyharmada vett részt még további kockázatot rejt magában. Az eddigi ellenőrzések tapasztalatai azt mutatták, hogy a válsághelyzet kialakulásának alapvető oka a korábbi évek kockázatos hitelezési gyakorlata, amely főleg a vállalkozói hitelek területén volt jellemző.

Ezért az OTIVA feladatai között jelentős helyet foglal el a válságmegelőzés és a válságkezelés. A válságkezelési program végrehajtásában az OTIVA-t, a PHARE program keretében, a nemzetközi szakértők munkája is segíti:

- ⇒ A Német Szövetkezeti Szövetség szakmai segítséget nyújtott az OTIVA ellenőrzési kézikönyvének elkészítésében.
- ⇒ A DGRV Bank (Deutscher Genossenschafts- und Raiffeisenverband e. V.) szakemberei az ellenőrök szakmai továbbképzésén túl, a német szövetkezeti bankok konszolidációja során szerzett tapasztalataik átadásával adnak támogatást az OTIVA válságkezelési munkájában.
- ⇒ A Canadai Desjardins a banki eljárások modernizálásával a takarékszövetkezetek hatékony munkavégzését segíti elő.

A válságkezelési tevékenység szükségessé teszi a meglévő források bővítését. A bővítés alapját a következők képezik:

- ◆ OTIVA saját vagyona a visszavett konszolidációs kötvények hozamával növelve: az OTIVA középtávú válságkezelési elképzelései szerint, a kihelyezett hitelkonszolidációs államkötvények visszavétele kiválthatná az OTIVA törzsvagyonából nyújtott támogatást és így növelné az Alap vagyonát;
- ◆ Banküzlet KFT jelenlegi forrásain túl, további tőke biztosítása portfólió kezelésre, integráción belüli átcsoportosítással;

- ◆ Évente mintegy 500 millió Ft bankkonszolidációs tőkejuttatás kivonása és támogatási célra történő újrafelhasználása.

A válságmegelőzés ill. a válságkezelés területén meghatározó szerepe van, a válságmegelőzés érdekében a pénzügyi csoport egészére, a válságkezelés területén pedig a konszolidált és támogatott takarékszövetkezetek körére kiépített ellenőrzési információs rendszernek.

Ez a rendszer a Monitoring rendszer, mely elősegíti a takarékszövetkezetek biztonságos működését és amelyet a PHARE program keretében Magyarországon dolgozó szakemberek segítségével, közösen alakítottak ki az OTIVA-nál.

A Monitoring rendszer lényege, hogy a takarékszövetkezetek negyedéves gazdálkodási adataiból az 4. sz. melléklet szerinti mutatók kerülnek kiszámításra és a mutatók adatainak értékelése folytán kiszűrésre kerülnek azok a szövetkezetek, ahol a szám adatok alapján működési problémák merülhetnek fel. Ezzel a Monitoring figyelőrendszerrel a problémák, még mielőtt halmozódhatnának, felszínre kerülnek.

A takarékszövetkezetek a problémás követelések behajtása, a fedezetek érvényesítése területén számottevő eredményt eddig nem tudtak elérni, ezért munkájuk megkönnyítése céljából az OTIVA és a Takarékbank létrehozott egy szervezet, a Banküzlet KFT-t, a rossz követelések megvásárlására. Pillanatnyilag - tőkehiány miatt - ez a szervezet csak jelképes értéken képes megvásárolni a szövetkezetektől a „reménytelennek látszó” hiteleket, de azzal, hogy nem kell a takarékszövetkezeteknek ezekkel az ügyfelekkel tovább foglalkozniuk az érdemi munkát segíti elő. Ezáltal a követelések behajtása egy „kézben” összpontosul.

Összefoglalva tehát megállapítható, hogy az OTIVA válságkezelésében, a jövőt illetően döntő szerepet kap a válságmegelőzés. Az integráció létrejötte megteremtette a közös biztonság alapját, azokat az intézményi feltételeket, amelyek keretében a banküzemi működésből eredő kockázatok mértéke a legalacsonyabb szintre csökkenthető.

A válságmegelőzés és válságkezelés az integráció intézményeinek hatékony működésére épít. A takarékszövetkezeti portfóliókezelés integráción belüli kiszélesítése a válságkezelés továbbfejlesztésének egyik jelentős eszközét képezheti.

Új termékek bevezetése, szolgáltatások bővítése

Ahhoz, hogy a takarékszövetkezetek az egyre markánsabb versenyhelyzetben helyt tudjanak állni, az eddiginél rugalmasabb, piacérzékenyebb kamatpolitikát

kell folytatniuk. A forrásgyűjtés hatékonyságának növelése érdekében célszerű a bevezetett integrációs termékeket szélesebb körben alkalmazni. Ilyen például a *Matrac betétjegy*.

Növelni kell a gazdaságosan gyűjthető forrásállományt ill. ennek arányát, amelyhez a *takarékszövetkezeti bankkártya* bevezetése is hozzájárulhat.

A takarékszövetkezeti bankkártya a készpénzkímélő volta mellett az ügyfelek kényelmesebb kiszolgálását teszi lehetővé és az integrációra támaszkodva a legszélesebb hazai pénzügyi elfogadói kör nyílik meg azáltal, hogy 1600 takarékszövetkezeti kirendeltségen lesz mód a bankkártya elfogadására. A bankkártya kibocsátására a Takarékbank, mint kibocsátó, 1996. május 8-án kapta meg az MNB engedélyét. A kártya másodlagos kibocsátói a takarékszövetkezetek, elfogadói pedig az integrált takarékszövetkezetek, a Takarékbank, valamint minden olyan bank, amely szerződéses kapcsolatban van a Giro Bankkártya Rt.-vel (GBC) illetve azok a kereskedelmi elfogadó helyek, amelyek GBC logóval jelöltek. A kártya bevezetése fokozatosan, úgynevezett PILOT-program keretében történik, amely szerint először öt takarékszövetkezet indul az éles üzemben, 1996. július 1-től. Az üzletág beindulásával és elterjedésével egyidejűleg jelentkeztek a takarékszövetkezetek az Europay International kártyatársasághoz, mely 1996. július 1-én határozott a Takarékbank és a takarékszövetkezetek felvételéről a társaság tagjai közé.⁴

1997-től az 1996. évi CXIII. lakás-takarékpénztárakról szóló törvény lehetővé teszi a lakás-takarékpénztárak létrehozását. Így a Bausparkasse Schwäbisch Hall, mely Németország legnagyobb, piacvezető lakástakarék-pénztára és a Magyar Takarékszövetkezeti Bank a takarékszövetkezetekkel közösen létrehozta a *Fundamenta lakás-takarékpénztárat*.

A Takarékbank privatizációjával újabb lehetőségek nyílnak meg a takarékszövetkezetek számára. A szakmai befektetők belépésével mind a Takarékbank, mind pedig a szövetkezetek mozgástere bővíthet. A tőkeerő növekedésével ugyanis megnyílik az út azon ügyfelek felé, akik eddig - elsősorban a jegyzett tőke okozta alacsony hitellimitek miatt - más kereskedelmi bankokhoz fordultak igényeikkel, ugyanakkor a külföldi tulajdonos segítségével és háttérével különféle konzorcionális vagy szindikált hitelek nyújtására is lehetőség lesz. Ezzel párhuzamosan a külföldről bevonható olcsóbb források mennyisége is bővíthet, miután a Takarékbank a többségi tulajdonos minősítése alapján juthat külföldön hitelhez. Mindezekon túl lehetőség nyílik azoknak a technikai fejlesztéseknek a megvalósítására ill. lezárására, amelyek a szövetkezeti integrációt valódi, versenyképes pénzügyi szolgáltatóvá teszik.

⁴ Herczeg Iván: A Takarékkártya és az üzletág Vidék Bankja 96/7

Ilyen például a már említett kártyarendszeren kívül az egységes szövetkezeti folyószámlarendszer és az integrált számítástechnikai hálózat.

A konszolidáció értékelése

1990-től 1993-ig csak elszigetelt és nem átfogó jelentőségű kormányzati akcióként történtek lépések a konszolidációra. Az a nézet, hogy a bankkonszolidáció az évtized egyik legnagyobb fontosságú intézkedése, csak 1993-ban került elfogadásra. A pénzügyi kormányzat ekkor ismerte fel, hogy ügyfelek nélkül nincsenek bankok; de talpon maradó ügyfelek nélkül a központi újraelosztó apparátusok (kötségvetés, tb.) is bevételi forrás nélkül maradnak.

A konszolidációval szemben az elmúlt években számos kritika merült fel, többek között az alábbiak :

- Nem történt meg a konszolidációra szoruló bankok elégséges, kockázatviselésre és megfelelő szintű jövedelemtermelésre alkalmas feltőkésítése, ill. a pénzügyintézetek portfóliójának, szervezetének szükséges átstrukturálása.
- Az egyre növekvő összegű állami szerepvállalás, az állami tulajdon ismételt növekedésén túl nem hozott érzékelhető javulást. Az állam és a bankok között kötött konszolidációs szerződések alkalmatlanok a kitűzött célok elérésére, az egyes szerződések elvárásai túl általánosak, eszközrendszerük és szankciórendszerük pedig nem hatékony.
- Hatását tekintve rossz volt a bankkonszolidációnak az adóskonszolidációval való összekötése. Még egy fejlett piacgazdaságban sem képes egy kereskedelmi bank a nagyszámú, válságban lévő cég átstrukturálását lebonyolítani. Ennek erőltetésével csak annak a veszélye nő, hogy a bankot további, túlzott kockázatvállalásra, és költségviselésre ösztönözve újabb konszolidációra lesz szükség. Az adós cégek jelentős hányada még ma is adósságai elengedésére vár.
- A bankkonszolidáció eddigi eredményét rontják illetve a tőkeigényt növelik az egyes részeiben nem megfelelő, korszerűtlen, összehangolatlan jogszabályok is.
- A javaslatok kidolgozásában résztvevő intézmények egyikének sem volt elég „hatalma” az elképzeléseit elfogadtatni, ezzel szemben jelentős idő és energia ment el a partnerek elképzeléseinek támadására. A javaslatokat több esetben nem elemezték végig, hanem a javaslattevő személye, vagy egyéb szubjektív szempontok alapján döntöttek. Az egyes döntéseket késlekedve, bizonytalanul hozták meg és hajtották végre.

A takarékszövetkezetek a bankkonszolidációt megelőzően még sohasem részesültek semmilyen külső támogatásban. Ez volt az első eset, hogy az 50 éve működő szövetkezeti pénzügyi szektor külső - állami - támogatásban részesült. A bankkonszolidáció során a szövetkezeti pénzügyi szektornak juttatott összeg rész messze alatta van a pénzügyi rendszerben betöltött piaci részesedés arányának. A konszolidáció során a takarékszövetkezetek a több mint 320 Mrd Ft-ból 7,1 Mrd Ft-ot kaptak, holott a mérlegfőösszeg szerinti piaci részesedésük 4,3 %-ot tett ki, ami 14 Mrd Ft-nyi összegnek felelne meg.

Elérte-e a konszolidáció a célját?

Mivel a konszolidáció során az állam több mint 320 Mrd Ft-ot bocsátott a bankok rendelkezésére jogosan vetődik fel a kérdés, hogy a konszolidáció elérte-e a célját.

A válasz nem egyértelmű. Tény, hogy a konszolidációra mindenképp szükség volt, konszolidáció nélkül a magyar gazdaság válsághelyzetbe került volna. Az is igaz, hogy a tőkejuttatások révén sikerült megakadályozni az újabb csődöket, s a bankok helyzete is javult, de a konszolidációs kötvények kamatai 2013-ig még jelentős terhet jelentenek a költségvetés számára, s ehhez képest a feltőkésített pénzügyi intézetektől befolyó nyereségadó-többlet elhanyagolható. Továbbá a privatizációs bevételek sem érik el a tervezett szintet.

A takarékszövetkezetek szemszögéből a konszolidáció feltétlenül hasznosnak mondható. Az integráció létrejötté, az OTIVA megalakulása, a konszolidáció lehetővé tette a takarékszövetkezetek számára a válsághelyzetből való kilábalást. Az elmúlt években a takarékszövetkezetek jövedelmezősége javult, 1996-ban a konszolidációs kötvények kamatának is köszönhetően, már a konszolidált takarékszövetkezetek is pozitív eredményt tudtak elérni.

Az OTIVA válságmegelőző illetve válságkezelő tevékenysége révén sikerült a csődhelyzeteket elkerülni, megelőzni; a nehézségek nem kerültek nyilvánosságra, a problémák "házon belül" megoldásra kerültek. Az integráció keretein belül az OTIVA segítséget nyújtott illetve nyújt a bajba jutott takarékszövetkezetek részére: pénzügyi támogatások, fúziók, egyesülések útján sikerült elkerülni a nyilvános csődhelyzeteket.

A pénzügyi támogatások forrásainak előteremtéséhez nagy segítséget jelentett a Kormány azon döntése, miszerint a takarékszövetkezetek részére nyújtott állami támogatás 2013-ig az integráción belül szabadon felhasználható, átcsoportosítható. Bár az átcsoportosítás néhány takarékszövetkezet esetében ellenállást váltott ki, előbb-utóbb sikerül minden takarékszövetkezetet meggyőzni arról, hogy az integráció érdekei előrébbvalók mint az egyes takarékszövetkezetek érdekei.

Az integráció létrejöttével lehetővé vált a takarékszövetkezetek számára az egységes piaci fellépés, egységes arculat kialakítása, de ezen a területen még

sok feladat vár megoldásra. Egységes kamatpolitikát kell kialakítani, szélesíteni kell az egységes termékek, szolgáltatások körét, illetve további szolgáltatások kialakítására van szükség a piaci részesedés növelése érdekében. A Takarékbank privatizációját követően a bank az új tulajdonoson keresztül friss tőkével, know-how-al, új ügyfelekkel, széles körű kapcsolatokkal remélhetőleg olyan fejlődésnek indul, amely egyben a takarékszövetkezeti szektor fejlődésének katalizátoraként is szolgál, és ezáltal a magyar takarékszövetkezeti szektor is elfoglalhatja a hazai hitelintézeti szektorban azt a helyet, amely a nemzetközi tapasztalatok alapján méltán megilleti.

1. számú melléklet

**Az integrált takarékszövetkezetek piaci részesedése
a lakossági betét- és hitelállományból
1993-1995 / Mrd Ft /**

Megnevezés	1993. XII.31.	1994. XII.31.	1995. XII.31.	94./93. (%)	95./94. (%)	95./93. (%)
Nemzetgazdasági összes lakossági betét	696	866,4	1.091	124,5	125,9	156,8
Lakossági betét az integrált tak.szöv.-eknél	85,4	94,7	97,7	110,9	103,2	114,4
Piaci részesedés az összes lakossági betétből (%)	12,3	10,9	9,0	88,6	82,6	73,2
Nemzetgazdasági összes lakossági hitel	239,7	275	250	114,7	90,9	104,3
Lakossági hitel integrált tak.szöv. -ektől	33,8	37,5	33,6	110,9	89,6	99,4
Piaci részesedés az összes lakossági hitelből (%)	14,1	13,6	13,5	96,5	99,3	95,8
Mérlegfőösszeg szerinti piaci részarány (%)						
- takarékszövetkezetnél	4,3	4,2	4,1			
- hazai tulajdonú ker. bankoknál	80,7	76,9	72,5			
- külföldi tulajdonú ker. bankoknál	15,0	18,9	23,4			
Integrált takarékszövetkezetek száma	235	234	232			

Bankszemle 96/2

2. számú melléklet

**Eszközszerkezet alakulása
az integrált, de nem konszolidált takarékszövetkezeteknél
1993-1996 / MFt /**

Megnevezés	93.XII.31	94.XII.31	95.XII.31	96.XII.31	94/93 (%)	95/94 (%)	96/95 (%)
1. Eszköz összesen	79.460,9	88.601,5	100.651,8	135.581	111,5	113,6	134,7

2. Kincstárjegy és jegybankképes ép-ok	13.337,7	28.254,4	47.830,1	60.128,4	211,8	169,3	125,7
3. Pint-kel szembeni követelés	24.471,8	15.780,6	10.883,1	21.994,8	64,5	69,0	202,1
4. Ügyfelekkel szembeni követelés - ebből vállalkozói	32.315 8.108,5	33.558,3 8.825,1	29.774 8.954,7	32.414,7 11.714,6	103,8 108,8	88,7 101,5	108,9 130,8
5. 2+3+4	70.124,5	77.593,3	88.487,2	114.537,9	110,7	114	129,4
6. 5/1 (%)	88,3	87,6	87,9	84,5			

OTIVA adatai alapján

3. számú melléklet

Eszközszerkezet alakulása a konsolidált takarékszövetkezeteknél 1993-1996 / MFt /

Megnevezés	93.XII.31	94.XII.31	95.XII.31	96.XII.31	94/93 (%)	95/94 (%)	96/95 (%)
1. Eszköz összesen	37.268,6	44.822,7	56.637,9	67.507,4	120,5	126,7	119,2
2. Kincstárjegy és jegybankképes ép-ok	10.495,1	17.667,4	29.579,5	34.583,7	168,3	167,4	116,9
3. Pint-kel szembeni követelés	5.279,2	4.320,4	3.370,2	6.150,7	81,8	78	182,5
4. Ügyfelekkel szembeni követelés - ebből vállalkozói	20.130,7 8.622,5	22.172 9.413,6	21.356,7 8.718,6	18.755 7.612,8	110,1 109,4	96,3 92,6	87,8 87,3
5. 2+3+4	35.905	44.159,8	54.306,4	59.489,4	123	122,9	109,5
6. 5/1 (%)	96,3	98,5	95,9	88,1			

OTIVA adatai alapján

4. számú melléklet

Monitoring rendszer mutatói

	Kritikus érték
1. Befektetés / Szavatoló tőke	≥100 %
2. Ügyfelekkel szembeni követelés / Mérlegfőösszeg	≥70 %
3. Minősített hitelállomány / Összes hitelállomány	≥50 %
4. Minősített hitelek növekedése	≥ 10 %
5. Hitelállomány / Betétállomány	≥70 %

6. Tőkemegfelelési mutató	$\leq 8\%$ v. $\geq 30\%$
7. Banktevékenységből származó kifizetések / Kamat és kamatjellegű bevételek	ha 50 %-kal kevesebb, mint az országos mutató
8. Céltartalék / Minősített hitelek	$\leq 70\%$
9. Adózás előtti eredmény / Mérlegfőösszeg	ha 50 %-kal kevesebb, mint az országos mutató

Irodalomjegyzék

1.) Balassa Ákos : Bankkonszolidáció 93
Bankszemle 93/6
2.) Balassa Ákos : A bankrendszer konszolidációjának utolsó szakasza
Bankszemle 94/3
3.) Dr. Gergely Sándor : Takarékszövetkezeti integráció
Bankszemle 96/2
4.) Dr. Gergely Sándor :
A takarékszövetkezetek biztonsági rendszere - OTIVA
Bankvilág 93/6
5.) A magyar takarékszövetkezetek az 1990-es években
Bankvilág 94/4
6.) Dr. Rusznák Tamás : Gondolatok a bankkonszolidációról
Bankvilág 94/6
7.) Dr. Gergely Sándor : Integrált takarékszövetkezetek 1993-1996
Bankvilág 96/3
8.) Kurcz Adrienne: Vidék bankja helyett
Figyelő 1994. jun. 30.
9.) Ószabó Attila: Egységben a nyerő
Figyelő 1995. febr. 02.
10.) Herczeg Iván : A Takarékkártya és az üzletág
Vidék bankja 96/7
11.) Dr. Botos Katalin : Elvesz(t)ett illúziók
12.) MNB Éves Jelentés 1993
13.) BAF Jelentések 1993-1996
14.) 6/1996 MNB rendelkezés
15.) OTIVA belső anyagok